

Landschapsmanifest

Wij dragen het Nederlandse landschap een warm hart toe. Wij zetten ons actief in voor de kwaliteit ervan. Landschap vormt onze zichtbare omgeving. Het vertelt ons het verhaal over de geschiedenis van onze leefomgeving, het verklaart de verschillen en de samenhang. Niet alleen heeft het landschap zijn eigen identiteit, het vormt ook onderdeel van onze eigen identiteit. Landschap is van fundamenteel belang voor de kwaliteit van ons leven en ons welbevinden. Dit belang dragen wij uit en we willen het bewustzijn erover versterken.

De grote veranderingen in het landelijk gebied, zoals de wateropgave, veranderingen in de landbouw, de zoektocht naar nieuwe economische dragers en het gewijzigde ruimtelijk beleid van het rijk grijpen wij aan voor een forse kwaliteitsverbetering van het landschap. De ondertekenaars van dit manifest zoeken actief naar kansen, benutten ze en voeren ze uit.

Met dit manifest onderschrijven en ondersteunen wij de Europese Landschapsconventie. Na ratificatie van deze conventie door de Nederlandse staat zullen wij, elk vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid, actie ondernemen om het landschap hoger op de maatschappelijke en politieke agenda te krijgen en om de kwaliteit van het Nederlandse landschap te versterken.

ONZE VISIE OP HET LANDSCHAP

1. Landschap is 'van en voor' iedereen

Landschap is een belangrijk element voor de levenskwaliteit en het welbevinden van mensen. Het streven naar landschapskwaliteit is dus essentieel voor iedere inwoner. Het realiseren van deze kwaliteit houdt rechten en verantwoordelijkheden in voor iedereen. Het bewustzijn hiervan moet sterker worden ontwikkeld.

Doel: Landschap krijgt in ieders denken en handelen een plaats.

2. Landschap is overal

Landschap is het resultaat van natuurlijke processen en menselijk handelen. Het gaat dus om natuurlijke landschappen, cultuurhistorisch waardevolle landschappen, landschappen waarin de nadruk op agrarische productie ligt, landschappen rond steden, en overige door mensen gemaakte landschappen (incl. de dorpen). Landschap is altijd dichtbij en overal aanwezig, maar niet steeds toegankelijk. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als landschappen toegankelijk en beleefbaar zijn. Aandacht voor de kwaliteit is steeds van belang, niet alleen in de hoogwaardige en uitzonderlijke landschappen, maar ook in alledaagse en aangetaste.

Doel: In heel Nederland wordt het landschap mooier en voor de bevolking beleefbaar.

3. Landschap nu en in de toekomst

Ruimtelijke ontwikkelingen op alle terreinen van maatschappelijke activiteit zullen het landschap voortdurend veranderen. Dat was zo in het verleden, dat zal in de toekomst zo blijven. Het landschap vormt een afspiegeling van ons natuurlijk en cultureel erfgoed. Elke generatie is zelf verantwoordelijk voor de actuele en toekomstige kwaliteit van het landschap. In nieuwe ontwikkelingen moet het respect voor het erfgoed zichtbaar zijn door toegevoegde kwaliteit,

opdat het landschap een spiegel kan blijven voor de samenleving. Het landschap van morgen wordt vandaag gemaakt.

Doel: Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen leveren een positieve bijdrage aan de kwaliteit van het landschap.

4. Landschap is integraal

Landschap is een fundamentele bouwsteen voor welvaart, welzijn en biodiversiteit. Het levert een essentiële bijdrage aan onze culturele-, sociale-, ecologische- en economische waarden, en bovendien aan onze gezondheid. Bij integrale en intergemeentelijke gebiedsgerichte ontwikkeling dienen alle belanghebbenden te worden betrokken, opdat de kwaliteit van het landschap verbetert.

Doel: Landschap maakt een integraal onderdeel uit van besluitvorming.

5. Landschap is regionaal en grensoverschrijdend

Onze wereld wordt steeds groter en daardoor neemt ook het belang van regionale identiteit toe. Landschap is één van de dragers van die identiteit. Dat wordt ook door bestuursorganen op Europees niveau onderkend. Daarnaast wordt de kwaliteit van het landschap steeds sterker gestuurd door internationale ontwikkelingen en regels. Dat vormt een reden om internationale samenwerking te zoeken, niet alleen voor behoud en verbetering van onze bijzondere landschappen die ook op Europese schaal en zelfs op wereldschaal uitzonderlijk zijn, maar ook om te bevorderen dat de kwaliteitsverbeteringen die wij tot stand brengen aan gene zijde van de landsgrens in hetzelfde landschap voortgezet worden.

Doel: Nieuwe allianties op Europees niveau bevorderen debat, beleid, kennisuitwisseling en strategieën gericht op kwaliteitsverbetering van het landschap.

Speerpunten, de samenvatting

1. Bewustwording en betrokkenheid vergroten
2. Toegankelijkheid vergroten
3. Kwaliteit landschappen verbeteren
4. Financiering verbreden
5. Beleid beïnvloeden
6. Internationaal samenwerken

SPEERPUNTEN:

1. Bewustwording en betrokkenheid vergroten

*Doel: Stimuleren dat meer burgers, bedrijven en organisaties, door hun handelen, bijdragen aan landschapsbeheer,
- herstel of -ontwikkeling.*

Toelichting: De zorg voor het landschap is in onze visie een gezamenlijke zorg van burgers, bedrijven, organisaties en overheden en kan niet slechts rusten op de schouders van enkele partijen. We streven daarom naar een grotere betrokkenheid in denken en doen van eenieder.

Beoogd resultaat: Toename vrijwillig landschapsbeheer, toename van het besef dat ruimtelijke ingrepen de kwaliteit van het landschap steeds beïnvloeden, toename maatschappelijke betrokkenheid bij het landschap

2. Toegankelijkheid vergroten

Doel: Stimuleren en waar mogelijk organiseren dat toegankelijkheid wordt versterkt.

Toelichting: Landschap is overal en vraagt overal aandacht. We streven naar een betere toegankelijkheid van het landschap in heel Nederland, zodat we de kwaliteiten ervan beter kunnen ontdekken en beleven. Dat betekent het het beter ontsluiten van landschappen met wandel-, en fietspaden en vaarwegen.

Beoogd resultaat : Forse toename van de toegankelijkheid van het landelijk gebied.

3. Kwaliteit landschappen verbeteren

Doel: Investeren in een forse kwaliteitsimpuls, niet alleen in landschappen met bijzondere cultuurhistorische, ecologische en/of recreatieve waarden (zoals de EHS, de Nationale Landschappen en stedelijke randzones), maar ook in alledaagse en verrommelde landschappen.

Toelichting: De dynamiek in het landelijk gebied neemt toe. Oude functies verdwijnen, nieuwe dienen zich aan. Elke functiewijziging is een kans om te investeren in de kwaliteit van het landschap. De vraag, welke ingreep bijdraagt aan de kwaliteit en welke ingreep juist een aantasting betekent, is afhankelijk van vele factoren. Dat heeft te maken met de cultuurhistorie, de ecologische waarde, de ligging, de ambities van de gemeentelijke en provinciale overheden en van het rijk, het huidige en toekomstige gebruik etc. Wij vinden dat investeringen in de kwaliteit altijd gekoppeld moeten zijn aan een overheidsvisie op de ontwikkelingsmogelijkheden van het gebied. Om de kwaliteitsslag duurzaam te kunnen realiseren is het beheer van het landschap van doorslaggevend belang. We streven naar een goede, efficiënte en vooral eenvoudige organisatie van het beheer.

Beoogd resultaat: Een forse landschappelijke kwaliteitsslag en daarmee verbetering van ecologische, cultuurhistorische en recreatieve kwaliteiten in alle landschappen: de bijzondere en de alledaagse.

4. Financiering verbreden

Doel: Verbrede financiering van de landschappelijke kwaliteitsverbetering.

Toelichting: Wij vinden het belangrijk om alle kansen voor private financiering van landschapszorg te benutten, maar zien bij de financiering van de zorg voor landschappen een primaire verantwoordelijkheid voor de overheid.

Eén van die kansen voor verbrede financiering betreft de "ontwikkelingsplanologie". Ontwikkelingsplanologie is een manier van samenwerken tussen overheden, organisaties, marktpartijen en particulieren waarbij een beroep gedaan wordt op de creatieve en financiële mogelijkheden van al deze partijen. Met het gebruik van ontwikkelingsplanologie willen wij een forse impuls geven aan landschapsversterking en -beheer door gebruik te maken van financiering uit

nieuwe, private bronnen. Daartoe is een ruimtelijk schaarstebeleid noodzakelijk (schaarste=geld!) en verevening van de financiële middelen.

We stellen ons ten doel ontwikkelingen op het gebied van o.a. woningbouw, infrastructuur, energievoorziening, water en toerisme, planmatig, financieel en in samenwerkingsverbanden te koppelen aan een kwaliteitsverbetering van het landschap. Daarmee stimuleren we bestaande initiatieven zoals het programma Groen in en om de Stad, Groene Gebiedsontwikkeling en Rood voor Groen activiteiten.

Ook ondersteunen we lokale overheden, burgers en bedrijfsleven bij het opzetten van financieringsvormen zoals landschapsfondsen, sponsoring en adoptie om de landschapskwaliteit te verbeteren voor die onderdelen waarin bestaande overheidsregelingen niet voorzien.

Beoogd resultaat: Realisatie van gezamenlijke projecten die gericht zijn op financieel en inhoudelijk gekoppelde ontwikkeling van 'rood' en 'groen' en andere vormen van private investering, ter versterking van de landschapskwaliteit.

5. Beleid beïnvloeden

Doel: Stimuleren van overheidsbeleid dat bijdraagt aan versterking van landschappelijke kwaliteit, kwaliteitsborging en beheer en dat kaders schept voor rood-groen combinaties.

Toelichting: we streven naar een minimum aan regelgeving en een maximum aan duurzame landschapskwaliteit. Wij dagen de verschillende overheden uit een actief beleid te formuleren, gericht op versterking van landschapskwaliteit, met voldoende ruimte voor particuliere initiatieven. Wij bieden onze ondersteuning aan bij de formulering van de kwaliteitsdoelen (bijvoorbeeld in Europees beleid, in landschapsonwikkelingsplannen, in de wateropgave en in de structuurvisies) en bij de handhaving van die kwaliteitsdoelen.

Beoogd resultaat: Heldere beleidskaders die uitnodigen en stimuleren landschapskwaliteit te behouden, te versterken en te beheren.

6. Internationaal samenwerken

Doel: Allianties smeden, kennis uitwisselen, afstemming van beleid en beheer met buurlanden

Toelichting: Nederland kent een aantal landschappen dat ook vanuit Europees perspectief bijzonder waardevol is. Het is voor de nationale en internationale bewustwording van belang om dat Europese perspectief te benadrukken.

Andere landschappen hebben een internationaal aspect doordat ze aan de overkant van de grens doorlopen. De kwaliteit van het landschap is ermee gediend wanneer het beheer en het beleid voor het landschap aan beide zijden van de grens op elkaar zijn afgestemd.

Beoogd resultaat: Internationale kennisuitwisseling over strategieën die de kwaliteit van het landschap bevorderen.

ALLIANTIE

Om dit te bereiken zullen we minimaal drie jaar een netwerk (alliantie) in stand houden rond het thema landschap. Via een beperkte projectorganisatie onder regie van een

gezamenlijke stuurgroep willen we het proces "aanjagen". De taken van die projectorganisatie zijn coördinerend, stimulerend en initiërend. De projectorganisatie profileert zich niet zelfstandig, maar slechts via onderstaande organisaties.

Wij streven ernaar om onze samenwerking gestalte te geven in gezamenlijke projecten, beleidsbeïnvloeding, afstemming, beheer, kennisuitwisseling, onderzoeksvoorstellen en evaluatie van resultaten voor een groot deel vormgegeven binnen de eigen formatie.

Spoedig na presentatie van dit manifest zal een overzicht worden gemaakt van alle initiatieven die de bij dit manifest betrokken organisaties ten gunste van het landschap ontplooiën of willen ontplooiën. Ook zullen nadere afspraken worden gemaakt voor aanvullende initiatieven en over afstemming en samenwerking in alle activiteiten.

Partijen die het Landschapsmanifest onderschrijven

Maatschappelijke organisaties:

Stichting Landschapsbeheer Nederland	Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied (SBNL)
Mevrouw A.M.E.M. van Heuven, directeur	De heer Ing. R.F.J.J. Munsters MSM, directeur
Federatie Particulier Grondbezit (FPG)	Stichting Natuur en Milieu (SNM)
Mevrouw Drs. E.C.M. Cremers, voorzitter Overijssel	Mevrouw M. de Rijk
Staatsbosbeheer	Vereniging Natuurmonumenten
De heer Ir. C.J. Vriesman, algemeen directeur	De heer Ir. J.J. de Graeff, algemeen directeur
Vereniging Nederlandse Projectontwikkeling Maatschappijen (NEPROM)	Federatie Welstand
De heer Drs. H.D. Werner, voorzitter	De heer Ph.B.M. ten Cate, directeur
De Landschappen	IVN
De heer Ing. B. Fokkens, voorzitter	De heer Drs. J.A. van Dalen, directeur
Natuurlijk Platteland Nederland (NPN)	LTO, Nederland
De heer T.J. Slob, voorzitter	De heer J. Heijkoop, voorzitter
Stichting Nederlands Cultuurlandschap	Nederlandse Vereniging voor Tuin- en Landschapsarchitectuur (NVTL)
De heer J.J. Dirkmaat, voorzitter	Mevrouw Ir. J.C.M. Toes
Platform Landschap en Cultuurhistorie	Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij (KNHM)
De heer Drs. E. Raap, secretaris	De heer Drs. C.F. Joosse, directeur

Partijen die het Landschapsmanifest onderschrijven

Maatschappelijke organisaties:

Geoheritage NL – Platform Aardkundige Waarden	Stichting wAarde
De heer Prof. Dr. P.D. Jungerius, voorzitter	De heer Drs. Th. A.B. van Slobbe, algemeen directeur
12 Milieufederaties	Stichting Biologica
De heer Drs. N. Papineau Salm, directeur Natuur- en Milieufederatie Utrecht	De heer Drs. A. van den Brand, voorzitter
Vogelbescherming Nederland	Stichting Centrum voor Landbouw en Milieu
De heer Ir. A. de Gelder, directeur	De heer Drs. W.J. van der Weijden, directeur
Stichting Wandelplatform-LAW	Stichting Veldwerk Nederland
De heer Drs. H.C. Dikker-Hupkes, directeur	De heer Ir. P.M.J. Duijsings, directeur
Milieudefensie	Unie van Bosgroepen
Mevrouw Ing. V.M. Dalm, directeur campagnes Milieudefensie	De heer Ir. A.J.H. Willems, directeur
Stichting tot behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen	Waddenvereniging
De heer Drs. C.H. Krantz, algemeen directeur	De heer H.J. van Kersen, algemeen directeur

Partijen die het Landschapsmanifest onderschrijven

Marktpartijen:

AM Grond en Wonen	CLM Onderzoek en Advies BV
De heer Drs. R.D.L. van de Steeg, groepsdirecteur	De heer Dr. Ir. G.A. Pak, directeur
ARCADIS	
De heer Drs. Ing. D. Kras, directeur Arcadis Nederland	

Partijen die het Landschapsmanifest onderschrijven

Adhesiebetuigers:

De heer Prof. Dr. G.J. Borger Hoogleraar Historische Geografie, Universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit Amsterdam	De heer Prof. Dr. E.A. de Jong Hoogleraar Geschiedenis van de Tuin- en Landschapsarchitectuur, Leiden
De heer Prof. Dr. G.R. de Snoo Bijzonder Hoogleraar Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer, Wageningen UR	De heer Dr. A.H.F. Stortelder Landschapsecoloog, Alterra
De heer Ir. B.J. Heijdeman, Initiatiefnemer	